ברוריה (שיף) בן גוריון
1916 - 2008

מברלין לבית השיטה

מבית הורי סימה ויעקב שיף לקיבוץ

(כפי שרשם אריה מפי ברוריה ב-1985).

שם אימי הורתי: **סימה רוזמרין-שפירא**.

אבא ואמא נולדו בפולין. אמא - בלנצוט. אבא - בליז'נסק שבגליציה (חבל אוסטריה לשעבר).

סבי מצד אמא היה רב מכמה דורות ונכדו של **רבי אלימלך** מליז'נסק, שמו **רבי זיסר סופר**. הוא היה גם רב וגם סופר סת"ם. אבי, **יעקב שיף**, היה סוחר בדים.

בצעירותם רצו הורי להעשיר את ביתם ולהרחיב את פרנסתם אל מחוץ לגבולות העיר היהודית ולכן, ב1912 היגרו לברלין בירת גרמניה כאן הייתה ערש התרבות המערבית וההשכלה היהודית.

בברלין נולדו להורינו 5 בנות.

לאבא היו אלה נשואים שניים. מאשתו הראשונה היו לו עוד שלושה בנים. שני הבכורים נותרו בפולין. השלישי, הצעיר, התחנך יחד איתנו במשפחתנו.

סימה שיף

בנו בכורו של אבא, שנותר בפולין, היה רב מוסמך. שמו **מרדכי באומן** והוא מתגורר בפלורידה שבארה"ב.

אחותי הבכורה **שרה** הייתה מאוד מוכשרת: סיימה בית ספר תיכון ולמדה בבית ספר למסחר. שימשה מזכירה באחת החברות המסחריות בברלין. הכל הלך למישרין עד 1930.

אז נפטר אבי **יעקב שיף** (ו' חשוון תרצ"א). מאבא לא נותרו תמונות, כי בתור יהודי אדוק נמנע מלהצטלם. כל שנותר לי הרי זה צילום המצבה של אבא ותאריך מותו.

למדנו בבית ספר גרמני ממלכתי. אבל עם פטירת אבא נאלצתי להפסיק את לימודי בגיל 14 ולעזור לאמא לקיים את המשפחה המיותמת. לאמא לא היה כל מקצוע כדי פרנסת חמש בנות (**שרה, מרטה, ברטל, טילה והרטה**).

ביום שבת נמנענו מללכת לבית הספר. שבת רשמית הממלכתית היתה ביום א'. בבית הספר שררה אווירה אנטישמית: את התלמידים הושיבו בכיתה לפי חריצותם, כך שהחרוצים ישבו בספסלים הקדמיים. אני תמיד ישבתי במקום הראשון. אבל מכיוון שנעדרתי בשבת מהלימודים בגלל קדושת השבת – נדחפתי לשבת בספסל האחורי וכך היה עלי משך השבוע שוב להתקדם אל הספסל הקדמי, בהתאם לחריצותי וחוזר חלילה.

האח מרדכי (מוטל) באומן ברח מגרמניה לאקוודור
נפטר במיאמי כאזרח אמריקאי בשנת 1985

הייתי חברת "הבונים", תנועת הנוער החלוצית. מילאתי בה תפקיד של מדריכה.

ב-1933 תפס היטלר את השלטון ובעקבות זה עשיתי כל מאמץ להבטיח לעצמי אפשרות עליה לארץ ישראל.

התדפקתי על הדלתות של כל המוסדות היהודיים שהכרתי ביניהם רחה פרייר, ותנועת החלוץ, בתקווה לקבל סרטיפיקט ולעלות ארצה.

ברוריה בברלין 1916-1937

גרנו בקירבת אלכסנדר פלאץ, ברחוב שנקרא ריקרשטראסה. האזור היה מאוכלס ב"אוסט יודן". היו בתי כנסת בכל רחוב, שטיבאלעך. היהודים שמרו על יהדותם ועם זאת התנהגו כמנהג המקום.

הבית שבו גרנו היה לפנים קסרקטין. לכן היו בו שתי חצרות ומסגריה שבה תיקנו את פרסות הסוסים. בחצר השנייה היתה רפת. רוב דיירי הבית היו "אוסט יודן" – יהודים שבאו מפולין. הבית עמד בצורת ר והתפרס על פני שני רחובות, לכל צלע ניתן שם אחר של רחוב. לכל צלע של ה-ר היו שני שערים. היו כמה וכמה כניסות לדירות שהיו מסומנות aufgang. A היתה הכניסה שלנו, אנחנו גרנו בקומה השלישית, ומעלינו היו עוד דיירים, כך שהיו לפחות ארבע קומות. לכל דירה היתה עלייה ובה חדרון קטן. היתה זו שכונת עוני של יהודים שקיוו למצוא בברלין את מזלם ולכן הם השתכנו במקום הזול ביותר שאפשר. אנחנו עמדנו לצאת משם, אבל בינתיים התחילה המלחמה, אני עליתי ארצה והיטלר חיסל את היהודים. אבל כל זמן שהייתי בגרמניה – המשפחה גרה שם.

זה היה מקום מזעזע. כל הגויים שגרו שם היו שיכורים, היהודים היו האינטליגנטים, מסבירי הפנים. בסוכות היינו עושים סוכה גדולה בחצר, סוכה משותפת. הנשים היו מורידות לבעליהן את האוכל לסוכה תוך תחרות סמויה על טיב התבשילים. חשבנו שזה יהיה מקום מגורים זמני אבל הזמניות הפכה לקבע. בסביבה זו, רחוב לידנו, בשינהאוזר שטרסה, גרה קטה קולביץ. ולידה – מאשה קלקו, סופרת ידועה, אחותה של מבקרת האמנות רחל אנגל. כאשר מאשה קלקו נפטרה, רחל אנגל כתבה רשימת הספד לזכר אחותה. יהודים וגויים חיו יחד באותו בניין.

המפחיד ביותר היה האור בחדר המדגרות שהיה לו זמן קצוב ולאחר הרף עין היה נכבה. פעם נפסק החשמל תוך כדי עלייתי במדרגות. המשכתי לעלות בחשיכה ובאחת הקומות דרכתי על גופה של אדם. יתכן שיכור, יתכן מת. הדבר המפחיד הזה נחרת בזיכרוני עד היום. הזונות הגרמניות היו עומדות בצלע השנייה של ה-ר.

העיר ברלין, וגרמניה בכלל, יפות בצורה בלתי רגילה. במרחק של כמה דקות הליכה – היה בית האופרה וליד זה הרייכסטאג, והפולקסבינה – התיאטרון העממי. כל יום יצאתי לטייל, אף פעם לא טיילתי באותו רחוב. אבל מי שעני – הוא עני עד היסוד. ומי שעשיר - יש לו גן עדן עלי אדמות.

לפעמים הלכתי לבד לטייל. פעם אחת הקימו במה לקראת הצגת התיאטרון "אפיגניה באולוס" של גתה. כשעברתי שם ניגש אלי בחור צעיר לבוש בהידור והציע לי כרטיס להצגה. חברתו לא באה, כך אמר. כמובן שסירבתי. לא הלכתי עם אדם זר. לו עשיתי זאת, הורי היו משתגעים מרוב דאגה.

מול אחת הצלעות של הבניין היתה לשכת עבודה שגם היא נפרסה לאורך כל ברחוב. עמדו שם המוני אנשים וכשנפתחו השערים הם היו מסתערים לעבר החצר ואחר כך נפלטים ממנה. אותי כילדה זה הרשים מאוד. המסה הזו של מאות בני אדם. יהודים לא היו ביניהם, כי ליהודים היו מוסדות עזרה משלהם. ליהודים היה ועד קהילה שהיה מאורגן לתפארת. לְמה לא דאגו שם – עזרו לך בקיום, בביגוד,

ברפואה. עוד לא ראיתי דבר כזה. היה זה מבנה ענק שהיה שייך לקהילה היהודית – יידישע געמיינדע. היו שם כל המוסדות המקבילים לממשלה. יהודי תמיד היה עוזר ליהודי, בכל התחומים: בעזרה לחינוך, בעזרה לבריאות, בעזרה לתזונה. כל יהודי שהיה לו – היה תורם.

הקהילה היהודית היתה מדינה בתוך מדינה. היו לה מוסדות של עזרה סוציאלית, בתי ספר ובתי תמחוי. כשאני רואה מעשה טוב, מעשה הגיוני, אני מתרגשת. אבל לחיות בבית כזה, בשכונה כזו, זה לחיות בפחד מתמיד. אין אלה תנאים לגידול ילדים.

אסתר כוכבא היתה ילדה בבית היתומים שהקהילה החזיקה. היה זה בית יתומים למופת. הקהילה היהודית בברלין היתה שָׁם דבר. אנשים מטעם הקהילה ביקרו בבתי הנזקקים, הקהילה גם יזמה מפעלי בידור וקייטנות. היו הרבה יהודים רוסים שלמדו בברלין ונשארו בגרמניה והם שירתו את הקהילה היהודית. היו גם ספריות. נדמה לי שלאן שיהודי ילך – הוא לעולם לא יהיה הפקר. תמיד יימצא יהודי שידאג לו.

אני זוכרת את היערות. בפרברים היה הרבה ירק. תמיד התרגזתי על זה שהארץ עשירה, עושר מסנוור, ומצד שני ראית קבצנים כרותי רגליים המבקשים נדבות.

בקרבת בית מגורי היה בית מחסה לחסרי בית. יהודים לא היו ביניהם. וגם זה היה מפחיד. אני לא מאמינה שגרמניה תהיה אי פעם משוחררת מנטיות אנטישמיות. המורה שלנו להיסטוריה אמרה: מלחמות תמיד היו ותמיד יהיו. וזה מה שאני זוכרת מהשיעורים שלה.

כשאני רואה את המוסלמים שמקימים בגרמניה את המסגדים שלהם, אני חושבת: למה הם לא חוזרים לארצותיהם. גם אני הייתי הופכת לאנטישמית לנוכח גלי הזרים האסיאתיים. היהודים שאפו להיטמע באוכלוסיה האירופית, להתנהג ברומא כמו הרומאים. אבל הזרים שממלאים את אירופה – זה מקומם.

אבא היה סוחר בדים. החנות שלו היתה בחצר, במרתף. כשנפטר הייתי בסך הכל בת 14. הוא נפטר מסרטן. אמא היתה עקרת בית שטיפלה בחמישה ילדים.

בבית הספר היה אחד שהיה אומר לי: בפעם הבאה אכניס לך מכות. פחדתי.

בשנת 1933 עלה היטלר לשלטון והכריז מה שהכריז לגבי היהודים. ואני כבר הרגשתי מה שעתיד לקרות והתדפקתי על דלתות של ארגונים שעסקו בעליה – ביניהם ארגון עליית הנוער מיסודה של רחה פרייר .

בסוף הלכתי להכשרה מטעם החלוץ. הייתי חברה בתנועת הבונים. ההכשרה היתה בהמבורג, שם חיכיתי לסרטיפיקט. למזלי, ויצ"ו ארגנה

עולות עבור משקי הפועלות ואמרו לנו שיש מקומות פנויים. למרכז הסניף נאמר שיש מקום פנוי מטעם ויצ"ו. הייתי צעירה ויכולתי לחסוך מקום של חלוץ. ואז שאלתי אם יש מקום פנוי נוסף ולקחתי איתי את טלילה. מה שזעזע אותי זה לראות את העוני המזעזע ליד הפאר. ואני תמיד חושבת: יש כסף, על מה מבזבזים אותו.

בבית הספר היו לי חברות, וגם בתנועה היו לי חברות.

לפני שהלכתי להכשרה הייתי מדריכה בתנועה. הייתי מדריכה של קבוצת בנות. יום אחד לקחתי את הבנות למקום מפגש מחוץ לעיר. היה עלי להוביל את הקבוצה למקום המפגש. המסע ארך כמה ימים, בנוף כפרי. באחד הכפרים שבהם ישנו התעוררנו בבוקר לקול תרועה של חצוצרה. התברר שהיה זה מיפקד של ה"היטלר יוגנד". המיפקד כלל את כל גינוני הטקס של ה"היטלר יוגנד", עם תרועת החצוצרה, המדים ונקישת העקבים. הם לנו שם כמונו, והתאספו שם למטרה שלהם. כלומר, ישנו תחת קורת גג אחת ורק בבוקר התברר שישנו באותה אכסניה עם נוער נאצי. הערתי את הבנות ונמלטנו משם במהירות.

האחיות לבית שיף ובני זוגם
ג'ק גילברט, הרטה, ברוריה, אריה, טלילה ושלם מזרחי בית השיטה, 1958

PARTICULARS RELATING TO APPLICANT.

اوصاف الطالب او الطالبة

פרטים בנוגע למבקש(ת)

and date of birth Berlin, Germany; 28.5.1916 ..... برلين، المانيا ..... مكان وتاريخ الولادة
מקום הולדתו(ה) ויום הולדתו(ה)

nality Polish ..... بولندية ..... الجنسية
נתינותו(ה)

e or occupation Agricultural labourer ..... فلاحة ..... المهنة او الصنعة
משלח ידו(ה)

rried, married, widowed or divorced Unmarried ..... بلا زواج ..... غير متزوج او غير متزوجة . متزوج او متزوجة . ارمل او ارملة . مطلق او مطلقة
בלתי נשוי(אה), נשוי(ה), אלמן(נה) או גרוש(ה)

e of wife ---------- ..... ----- ..... اسم الزوجة
שם אשתו

---

affirmed and subscribed this 20th day of August, 1940.

(Signature) [signature] (Title) Magistrate

Signature of holder Berta Klieff

יצאתי להכשרה להמבורג מטעם תנועת החלוץ.

כאן הייתי צריכה לקבל סרטיפיקט לעליה, אך מכיוון שהייתי עדיין בגיל של חברת נוער – נתבקשתי לוותר על הסרטיפיקט של בוגר – ולהצטרף לעליית הנוער מטעם ויצ"ו. בויצ"ו היו מקומות פנויים.

מיהרתי להתקשר אל אחותי **טילה** (טלילה) ושכנעתי אותה למהר ולהצטרף אלי וכך ב-1937, ב-10 למאי, עליתי לארץ ישראל באוניה "גלילי" – האוניה האחרונה שיצאה מגרמניה בדרך הים, הגענו לטריאסט ומשם הפלגנו לחיפה (ב-17.5.37).

בחיפה התקבלנו על ידי מועצת הפועלות. אני, ביקשתי לא להישלח העירה, אלא לכפר. ואכן, נשלחנו ל**משק הפועלות בעפולה**.

היטלר, הפעיל את חוקי הגזע נגד היהודים שנותרו בגרמניה. הוקמו מחנות השמדה באירופה ואליהם נשלחו יהודי גרמניה.

בין היהודים שנגזר עליהם להישלח למחנות ההשמדה, היו גם אימי ושתי אחיותי הבכורות ואח צעיר. אלה ניספו בשואה (**סימה, שרה, מרטה, קלמן** וכל משפחתי מפולין).

אחותי הצעירה, **הרטה**, נדדה לאנגליה ונישאה **ליעקב (ג'ק) גילברט**. הם חיים ולהם בן ובת נשואים.

במשק הפועלות, שהיה בית ספר חקלאי, היינו ארבע בנות מאותה הכשרה ומאותה עיר. עלי הוטלה ועדת העבודה וועדת התרבות של בית הספר החקלאי. זאת, עקב ניסיוני התנועתי בהכשרה וניסיוני בחיים ובאחריות לעבודה שהתנסיתי בה בגיל מוקדם מדי.

כאשר חסרו מדריכות מבוגרות, בגלל עיסוקן התנועתי, נתבקשתי אני למלא את מקומן במשתלה ובמטבח.

כאשר נערך ביקור פתע של המפקחת – הזדרזו לקרוא לי מהשדה על-מנת שאשליט סדר בחדרי הבית ומוסדותיו.

כך הוצע לי, רשמית על ידי המוסד, שאכשיר עצמי כמדריכה מפקחת בבית הספר החקלאי, אך אני דחיתי הצעה נדיבה זו, כי היעד שלי היה להצטרף לקיבוץ. במשק הפועלות נשארתי שנתיים, מ-1937 עד- 1939.

כיצד הגעתי לבית השיטה?

כאמור, היינו ארבע בנות מההכשרה. היינו מאוד קשורות בינינו. החברות בתנועת הנוער והחלוץ קירבה בינינו. תנועה זו היתה מסונפת לקיבוץ המאוחד.

אברהם תרשיש, מעין-חרוד היה מזכיר הקיבוץ המאוחד. הוא רצה שניקח חלק בהקמת הקיבוץ הראשון של חומה ומגדל - שדה נחום.

לכן, ארבעתנו הקדמנו וערכנו סיור רגלי מעפולה עד עין גב, כדי להתרשם אישית מהישובים השכנים בעמקים, לבחור את המקום שימצא חן בעיננו.

והנה, הרושם שלי מהביקור בשדה נחום:

בחור, עובד חדר אוכל, מגבת קשורה למותניו במקום סינר. את הכלים הוא מנגב בסינר במקום במגבת הקשורה למותניו. תמונה זו נוהג זה היה מנוגד לרוחי ולחושי האסתטיים.

לא, כאן לא המקום בשבילי.

משדה נחום המשכנו לבית השיטה. הגענו לחדר האוכל בצריף העץ. כאן, פגשנו חברה ושמה **הדסה עמרמי**, שקרצפה את רצפת העץ של חדר האוכל.

אמרנו: זהו – עניים, צנועים אך נקיים. אבל כאן לא רצו לקבל אותנו, כי לא היו מקומות קליטה (כלומר, לא הייתה מיטה ולא פינה להשכיב אותנו).

אנחנו דווקא, התעקשנו להתקשר למקום הזה לבית השיטה.

האפשרות לזכות במיטה שאיננה, הייתה כזו:

ברוריה ואריה בבית השיטה, מבט ממרומי הגלבוע עם ציונה גל 1939

עם סיום יום העבודה, הייתה תורנות לקבלת מיטה "מאומצת" לאותו לילה: היה סדרן מיטות. כל יום אחרי יום העבודה, הייתי צריכה לחכות לסדרן על מדרגות חדר האוכל, כדי שהוא יגלה לי כתובת של מישהו שנסע באותו יום ולא חזר, כמו מיטת הגזבר. ואז, באתי עם מזוודתי המיטלטלת לאותו חדר עץ, התארגנתי בצינעה ובזהירות... ובבוקר בבוקר יצאתי לעבודתי בגן הירק, מבלי לדעת היכן אישן הלילה והיכן אנוח אחרי יום העבודה בקיץ החם.

ואשר לשינוי שמי **מברטל לברוריה**:

מזכיר קבוצת החוגים אז היה ישראל גת. מייד עם בואי הוא הודיעני שאם אני רוצה להתקבל לבית השיטה, עלי לעברת את שמי. מכוון שהיינו מוכנות לכל קורבן ובלבד שיקבלו אותנו בקיבוץ הזה, הסכמנו להצעתו: **טילה** הפכה ל**טלילה**. לי, **ברטל**, המזכיר הציע שני שמות שמתחילים בב' ויש בהם ר': ברכה או ברוריה. מבלי לחכות לתשובתי – בעלון השבועי שראה אור ביום שישי כבר פורסם, שחברה חדשה ושמה **ברוריה** הגיעה לקבוצה. אני לא יכולתי להתרגל כל כך מהר לשינוי שמי: כאשר חברים פנו אלי וקראו לי **ברוריה** – לא מיד ידעתי למי מתכוונים.

לאחר זמן מה הבנתי שזו הייתה התחכמות צברית, שעבדה משום מה דווקא עלינו. כי משום מה, מסביבנו היו גם ארנסט ואוטו והרטה ואירמה ועוד... שלא שינו את שמם, אבל אני **<u>ברוריה</u>** מאז.

אוהל המגורים של ברוריה, אריה, חגי ורזיה
בית השיטה 1945-1949

הסוכנות היהודית לא"י, מחלקת-העליה
Jewish Agency for Palestine, Immigration Department
Palestine Office Warsaw
משרד א"י מרכזי, ורשה

תעודת-עליה
PALESTINE IMMIGRANT CERTIFICATE

No. 2134

סוג Category B 101780

השם Name Berta Schiff

11. כתבת הקרובים בא"י *)
12. הנתינות בלגיה
13. הדרכיה (זמן תקפה, המספר) 6310
14. תעודת-עליה (של ממשלת א"י) מס' 101780
הויזה הא"י (תאריך ומס') 66075
15. עזב את ברלין ביום 12.5.37 נוסע
באניה של מחוף
16. הערות המשרדים הא"י בדרך:

תאריך	פרטים

*) עולה ע"פ „דרישה" — לרשם ממי נתקבל הרשיון, ובמה מתעסק קרובו בא"י; אם רשיון-הסוכה"י נתן ע"פ המלצה מא"י — לציין זאת.

חותמת מנהל המשרד הא"י

תאריך 19.4.37

*) לרשם בפירוש את הסוג של הויזה הא"י (A, B, C וכד') ואיך קבל את הרשיון (בתור חלוץ, המלצה, דרישה וכד').

תעודת העליה של ברטה שיף 1937

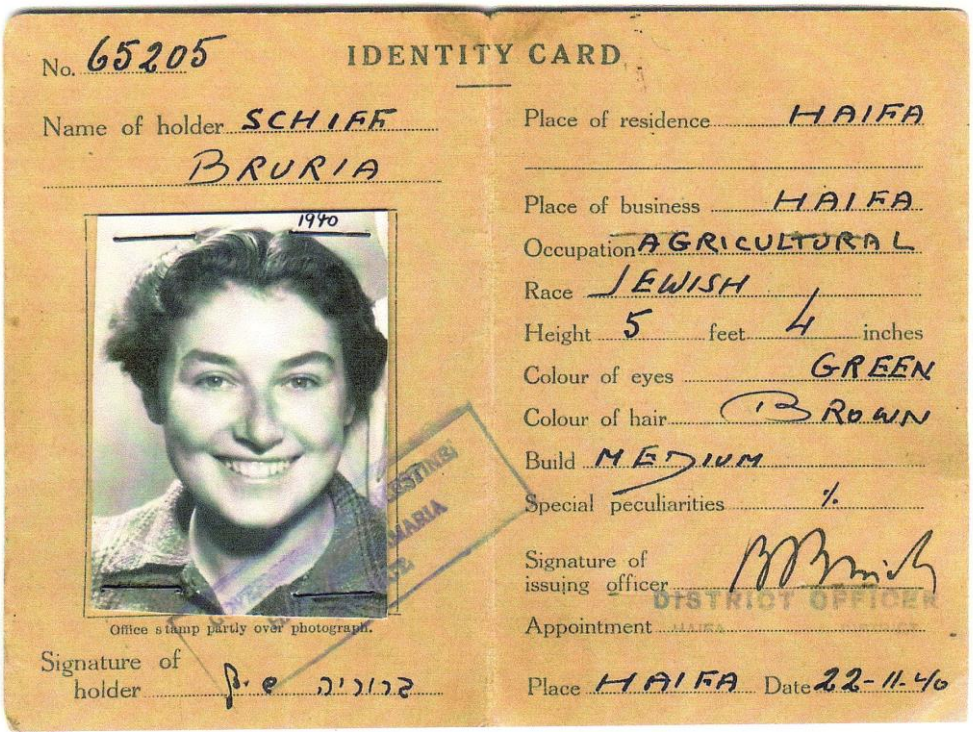

No. 65205

IDENTITY CARD

Name of holder SCHIFF
BRURIA

1940

Office stamp partly over photograph.

Signature of holder ברוריה ש.

Place of residence HAIFA

Place of business HAIFA

Occupation AGRICULTURAL

Race JEWISH

Height 5 feet 4 inches

Colour of eyes GREEN

Colour of hair BROWN

Build MEDIUM

Special peculiarities ×

Signature of issuing officer

DISTRICT OFFICER

Appointment

Place HAIFA Date 22-11-40

תעודת הזהות של ברוריה שיף
בפלסטינה-א"י, 1940

צרור מכתבים

לעליה החדשה וקליטתה בקיבוץ

עין־חרוד 72 (136) כ"ג בשבט ת"ש, 2 בפברואר 1940

בעבודה

באידיאה שלנו טמון דבר גדול. הוד הגבורה חופף עליה. אני, אתה ואחרים רוצים בשממה זו לבנות את חיינו החדשים.

אמנם עלינו להתגבר עוד על הרבה מכשולים ופקעים. אבל יחד עם השבל הזה אנו עם מתבגרים. אנו גדלים ואלינו מתוספים חדשים ובזה סכנה ותפקיד כאחד. סכנה — כי לאדם החדש קשה כקריעת ים־סוף החדירה לתוך הקיים. הוא אינו יכול לעמוד טול המציאות החדשה ואקטיביותו משותקת לפעמים. הוא עדיין נתון להרגליו הקודמים, אשר לא כולם הם חיוביים. תפקידנו הוא לזכנים את העולה החדש לתוך מעגל־החיים, להקנות לו את הנסיון ואת הבגרות — בעלת החברים שקדמו לו. גם דבר הנחלת השפה העברית תלוי באוירה שנוצרת מסביב לזה.

ומהי המציאות? רק דוגמא אחת מהרבה. באתי לארץ ולקיבוץ בלי הכנה מספקת. השתייכתי, אמנם, בחוץ לארץ לתנועת הנוער „הבונים" ול„החלוץ", ובכל זאת היתה המציאות הקיבוצית רחוקה ממני. ראיתיה בצבעים ורודים בלבד. באתי לקיבוץ אחרי היותי שנתיים במשק פועלות. אהבתי את מקצועי, את הענף שבו עבדתי, נתקשרתי לסביבה, לטבע. כמה אהבתי כאן את הטבע — את השדות מסביב ואת השמים מעל! לפתע נותקתי מכל זה. באתי לקיבוץ וסודרתי לעבודת המטבח. היה, ודאי, צורך בסידור זה, אך, נדמה לי, שהוא בוצע ע"י החברים הותיקים בקבוצה מבלי להרגיש כלל בניתוח שנעשה בלבי. הכרת הצורך בסידור זה טרם בשלה בי ומפני זה היה לי כה קשה לעכלו. היה בו משום צו יותר מאשר סידור הנובע מתוך הכרה ורצון חפשי. ודאי העסיקו שאלות חשובות יותר את חברינו, אבל לי הציק ענין המטבח, כי לעניינים אחרים טרם הדרתי.

היה לי קשה. רציתי ללכת. ונשארתי. במשך הזמן למדתי לדעת הרבה דברים. נדמה לי עכשיו שיותר קל הוא גורלם של החברים העולים החדשים ההולכים לקיבוץ מיד לבואם ארצה. להם עצם הכניסה לקיבוץ היא הוויה עמוקה והערכתם את הקיבוץ רבה יותר. הם יכולים להיות מרוצים יותר ולכן גם סידורם מהרבה בחינות קל יותר.

הזדהות ההתאקלמות בקיבוץ של חברים חדשים אינו מהקלים והוא דורש תשומת־לב רבה מאת החברה כולה. מעטה השתתפותם של חעולים החדשים באספות, וגם כאשר משתתפים בהן אין הדברים מובנים להם דים ורחוקים מתפיסתם. זה מחייב התאמצות מתמדת.

להפרות את חיי החברה ולהגביר את אקטיביותה נוכל רק אז כאשר נהיה כולנו שותפים ליצירת חיינו החדשים — כפי שדורשת מאתנו האידיאה הגדולה.

בית־השטה

ב ר ו ר י ה

מאמר של ברוריה על קליטתה בבית השיטה 1940

מיומנו האישי של אריה ה"מאוהב"

בקיץ 1939 הגיעו לקיבוצנו רביעיית בנות, בוגרות משק הפועלות של ויצ"ו שליד עפולה "העיר", בירת העמק... שלחה אותן ועדת קליטה של הקיבוץ המאוחד. הן החליטו לבקר בכמה קיבוצים ולהתרשם לפי מראה עיניהן הצעירות והיקיות. הן, כרביעייה מבוקשת, סיירו בקיבוצים של עמק יזרעאל, משדה נחום ועד עין גב, וחזרו לבית השיטה. כאן חנו. מכאן לא ינועו יותר. זה המקום הנבחר. למה?

כאן צברים, כאן גם יקים, רציניים, ספוגי תרבות אירופית, ממנה באו. כאן שמחת חיים ויחס רציני לעבודה. כאן יש כבר משפחות מעורבות של יקים וישראלים, ולהם כבר ילדים מוצלחים - יש חברותא שבאה לביטוי הולם בחג ובלילות שבת, ויודעים גם לרקוד בשעות הפנאי.

וברטל (ברוריה) נקלעה בסופו של יום עבודה למטבח שבצריף העץ. היא פגשה שם חברות ותיקות מקרצפות את הרצפה במברשת קשה (ובסבון) – ועשו זאת עם כל הלב. זה עשה עליה רושם עז –

כי קנה המידה העליון שאפיין אותה היה האסתטיקה! בכל מצב של עוני, בכל מצב של חסר – ניקיון ואסתטיקה, ואחריות.

היו לה אצבעות ידיים מיוחדות, מרשימות, ארוכות. אצבעות עדינות. כמו של מנגנת נבל. רק להביט בהן ובתנועתן – הן כאילו ביטוי לפנימיותה של הנפש. בלי קישוטי חן, בלי התנאות חיצונית. כמות שהיא, בחוץ ובפנים. כולה: "אני", מינורית. פנים. מקרינה משהו של טוהר ואמת. לעומתי. ואני – כל-כולי מז'ורי. חוץ. מילוי חובות, לרשות – אני = אנחנו. ה"אנחנו" – קודם ל"אני", למשפחתי. זו הנוסחה לאורך חיי.

ברוריה הגיעה לקיבוצנו בקיץ 1939. המזכיר היה חוגיסט, ישראל גת.

- מה שמך?
- ברטה שיף.
- לא אוכל לאשר קבלתך עד שתעברתי את שמך!
- מה פירוש?
- אני מציע לך שם עברי של אישה חכמה: ברוריה.
- אבל אני שמעתי בחצר מספיק שמות פרטיים של ייקים, כמו: ארנסט, הנס, פריץ – הם חברים ותיקים ממני -

ברוריה נכנעה. מהיום ואילך שמי יהיה ברוריה. יצאתי מעוברתת. כאשר קראו בשמי, בחצר או בעבודה, לא הפניתי ראשי כי לא הורגלתי עדיין.

אט אט התוודעתי לאופייה של ברוריה, ליכולת הגנוזה בה.

ברוריה סיפרה לי על קליטתה בארץ, על המקום שהועידה לה הנהלת משק הפועלות, ובמיוחד המנהלת, כאשר המנהלת הוצרכה לבצע תפקיד או עבודה אחראית, כמחליפה לה, בגלל היעדרות, או לקראת אירוע מסוים, הפנייה הייתה: ברוריה. והיא גילתה תושייה ועמדה במטלות כמצופה. כאשר נעדרה המדריכה המפקחת על גני הירק – קראו לברטל. כאשר הוצרכה לניהול מחליף של המשתלה – קראו לברטל. כאשר עמדה לבקר בחוות הלימוד אישיות נכבדה של הסוכנות – הזעיקה המנהלת את ברטל, לסדר את המיטות ואת החדרים, שיהיו מרשימים - -

ברטל היתה יוזמת פעילות חברתית של הבנות לשעות הפנאי, כמו: פעילות תרבותית בלילות שבת, להקמת מקהלת בנות.

בכל אשר נתבקשה ובכל אשר יזמה – הייתה מופת צנוע. אפשר לסמוך עליה. בשקט. בהצטנעות.

עדויות עצמיות אלה הרשימוני על עברה ויכולתה הגנוזה.

כן, ראשית ראיתיה יוצאת השכם בבוקר לעבודה בגן הירק עם החברות, ושבה עם שקיעה, לאוהל שלנו. עד כמה שהיה דל ועני, היה בו הכול. מאום לא חסר. אם ברוריה שם – הכול שם.

זה היה אוהל משפחה, שלב מוקדם.

ברוריה בת 22, ואני בן 23.

ועדיין לא תיארתי את ערב שמחת חתונתנו הרשמית, בערב, בחדר האוכל.

השמועה עברה מפה לאוזן (טלפונים עדיין לא היו, שלוש הארוחות הן מרכז המידע והרכילות ומייד הכול יודעים על/את הכול).

הערב, מוצאי שבת, החתונה. כמובן שאין תכנון של מסיבה וכיבוד ויינות – ספונטאנית – כל ליבו ידבנו. שני ידידי בן-ציון אסף ושלומי ענתבי מפרסמים מפֶה לפֶה: כל מי שיש באוהלו או בצריפו שארית של בקבוק יין, מכל סוג שהוא, חייב להביאו לחדר האוכל להרבות השמחה. את ברוריה לא העסיקה שמלת הכלולות, "מה אלבש". יש "בגדי שבת" מקובלים, מכובסים, מגוהצים.

ההורים באו מחיפה: אמא צפורה, לובה פרידמן-לבוב. וגם סבא אביגדור. דמות! לובה הביא עימו, כמתנת הפתעה, את המוזיקאי המלווה נחום נרדי, והוא הביא עימו זמרת תימניה שאותה טיפח. עם לובה באו גם כמה מתלמידותיו – זמרות.

חברים החלו מתכנסים בחדר האוכל לאחר ארוחת ליל שבת.

קישוט לא היה. תוכנית לא הייתה. פנים מרנינות היו. לחיצות ידיים היו. ידידי בן-ציון היה המנחה. הוא קרא פיליטון מתורגם מיידיש של הפיליטוניסט משה נאדיר: כן להתחתן – לא להתחתן. הציבור הגיב בצחקוקים.

בכוסות תה מזגו מבקבוקי היין שנצטברו מהיענות החברים, מבקבוקיהם.

האווירה החלה מתחממת וצוהלת.

ולובה פרידמן-לבוב הרים את ידיו האמונות, ידי מנצח, וליכד וגרף את הציבור בשירה בציבור: משירי העיירה, משירי שמחת ארץ-ישראל. הוא אכן מנוסה. החברים כולם הפכו לשותפים שמחים. ואז הזמין לובה את המלחין נחום נרדי ואת הזמרת התימניה להגיש חלקם הקונצרטנטי.

מזגו כוסית ועוד כוסית, השמחה צנפה את החברים כולם.

דומני שהייתה זו חתונה ראשונה של חברי בית השיטה שהתקיימה בחדר האוכל, בחג שנאמר עליו "זמן שמחתנו", "והיית אך שמח". אכן!

חשתי בשמחה פנימית. חשתי ידידות, עוצמת לחיצות היד וההתבוננות הישירה בעיניך – ביטאו כנות ושמחה.

אך מה הרגישה שותפתי לחיים חדשים – הרי כל החברים כמעט זרים לה, בביוגרפיה שלה, בלחיצת היד שלה. כולם חדשים בפניה. זו כמעט היכרות ראשונה פנים אל פנים, והיא כולה נסמכת עליי - בלבד – לבד.

מסיבת הכלולות הייתה צוהלת. חשתי בה את זרימת ה"אני" אל תוך ה"אנחנו". ואת האנחנו חובקים את זוגיותנו. וזאת לאחר שכבר ידוע ברבים שאנו באוהל משפחה.

אנחנו – זוג מבורך בבית השיטה.

בחזרה אל עצמנו. לא ידעתי להעריך את שמתחולל בתוכה. האם מָלאָה שמחתה. וכאשר סיימתי להודות לידידי, כל אחד על תרומתו וחלקו הצנוע, שלחו אותנו לאוהלנו. הם כבר יחסלו ויסיימו –

צעדנו בחשיכה לאוהלנו, ואני כאילו מהלך – מרחף במשהו מעל אדמת החצר המוכרת לי. נכנסנו לאוהל, וחיבקתי בלפיתה מתמשכת את ברוריה שלי.

הזרימה החמה בין שני הגופות – השתיקה המתמשכת, ואולי גם דמעה חמה מתגלגלת על לחיה – לחיי –

למחרת חזָרה לחובות. המשך לחיצות ידיים, וחיוכים מתמשכים, ומילים טובות. גם חניכיי הצ'כים ביטאו זאת בדרכם ובשיריהם ובכיבודי מאפה שהספיקו להכין במטבח. זו אכן הייתה שמחתם. המדריך שלהם התחתן. הם שייכים לשמחה. צריך להתחשב יותר - -

ברוריה עובדת בגן הירק, מכירה ואוהבת עבודה זו בפרטיה ממשק הפועלות. חברי המשק מכירים בחריצותה, באחריותה, ביכולתה – היא חשה בכך. חוזרת מעבודתה קרוב לשקיעה. ועכשיו: למקלחת הבחורות וחזרה, ריחנית, עם לחיים קצת מאודמות, מתכוננת –

האם תפגוש באוהל בשותפה לחיים - -

איך מתרגלים לתפריט של המטבח העני של בית השיטה - -

עם ראשית בואם ערכו היקים הפגנות נגד החצילים. לימים גילו את האשכוליות והתפוזים ולמדו לאהוב אותם. זה בריא. זה טעים. יש בשפע. התאקלמו והיו כמונו.

מה שיש – יש. כל אחד לפי תפריטו וצרכיו.

עברו חלפו שנים מתוחות ויפות. נולדו ילדינו חגי ורזיה. גם כהורים צעירים לילד קטן המשכתי להיות כלוא בחובותיי החינוכיות.

כשחגי היה בן שנה נקראתי על ידי עליית הנוער, על ידי הגב' סולד, להתגייס ליגור לבית הספר המקצועי "טיץ". הוטל עלי להיות מחנך ומורה של קבוצת נערים בני 16-17 מכל הארץ.

ברוריה ואנוכי עוקרים ליגור ובני בן השנה נכנס שם לפעוטון. הדירה: חדר אחד בבית קומותיים בסמיכות לחדרי הנערים, ובבניין פרוזדור ארוך שדלתותיו לא נחו משך כל היום והערב. בטריקת דלתות הנסגרות על קפיץ - -

ללמד לפני הצהריים, לטייל איתם, לערוך שיחות ערב – כבר היינו בהצגה הזאת והמתח והפצע לא העלה מזור.

תוך כדי מילוי חובה זאת גויסתי לשליחות בתוך שליחות: להקביל את פניהם של 780 ילדי טהרן בתחנת הרכבת בעתלית, ולהיות בטיולים בארץ ובמחנה במגדיאל ושוב מסעות –

וחוזרים הביתה לקיבוץ בית השיטה ואני נקראתי להיות מחנך של כיתת הילדים הראשונה שלנו בבית השיטה, בשנת 1944.

האחיות לבית שיף מגיעות לבית-השיטה

* ב- 1937 הגיעו ארצה האחיות לבית שיף: **ברוריה** (ברטל) ו**טלילה** שיף.

הן נקלטו במשק הפועלות בעפולה. (ראו תעודת עולה).

* ב-1939 הצטרפו האחיות שיף לבית השיטה. **ברוריה** התחתנה עם **אריה** ב-1940,

ו**טלילה** עם **שלם מזרחי** ב-1942.

* ל**אריה** וברוריה נולדו **רזיה וחגי**. לטלילה ושלם נולדו **אפרת, יהודה ודליה.**

* האב **יעקב שיף** נפטר ממחלה ב-1930, האם **סימה שיף** נספתה עם בנותיה **מרטה ושרה** בשואה.

המשפחה חיה **בברלין**.

* **הרטה שיף** התחתנה בלונדון עם **ג'ק גילברט** ונולדו להם **סוזי ורוברט**. **ג'ק** נפטר ב-1980.

* **ברטל – ברוריה שיף**, הייתה "יקית" של ממש. עבדה במטבח, בגן הילדים, וכקוסמטיקאית מדופלמת וספרית מומחית. דאגה לכל מחסורו של אריה, וידעה לאתר כל נייר שחסר.

את **חגי ורזיה** גידלה במשך 4 שנים באוהל שתפר אריה. ברוריה גרה באותו בית כבר למעלה מחמישים שנה, ב"שכונת היער". ברוריה מעולם לא ביקרה בגרמניה לאחר שעזבה אותה.

אריה ו**ברוריה** נפגשו עם **מוטל באומן**, אחיה של ברוריה, במיאמי ארצות הברית, וסעדו אותו עד פטירתו בשנת 1980 [illegible] **ברוריה ואריה עם ציפורה בן גוריון, חיפה 1960**

* ל**ברוריה** ואריה בן ובת, שישה נכדים ותשעה נינים. לחגי ושולה נולדו: שגיא, מירב, מורן ונעם. שגיא חי בארה"ב. למירב וחגי כהן נולדו: יובל, אביגיל ואיתמר. למורן וגולן אלאג'ים נולדו: גיא ועומר. לנעם וטל מוסרי נולד: ליבי.

רזיה היתה נשואה לעמיחי ירחי ולהם בן ובת. יונתן נשוי להדס ולהם בת ובן: זהר ויואב. יפעת נשואה לעמי ולהם בן יונתן.

* ל**טלילה** ושלם – 2 בנות ובן. ל**אפרת** בן נרי. **יהודה** נשוי ל**טובה** ולהם 4 ילדים – כרמית, ענבר, שאול ועומר. **כרמית** נשואה לאסף אונר ולהם – זיו, עדן ויהל. ענבר נשואה לניב בצלאל ולהם בת: אורין.

דליה נשואה לניצן ולהם 4 בנות – **אורי, סמדר, עופרי וכרמל**. **סמדר** נשואה ל**גיא** ולהם שתי בנות **אייל ומיקה**.

לטלילה ושלם 9 נכדים ושלשה נינים (ב-2003).

טלילה **נפטרה ממחלה בשנת 1984.** שלם **נפטר ב-1997.**

ברוריה ואריה עם ציפורה בן גוריון,
חיפה 1960

ביקור משפחתי בבית השיטה, 1945
עמנואל, ברוריה, ציפורה, חגי, אריה ואריה פרידמן-לבוב

עץ חיים

ברוריה שיף – בן גוריון

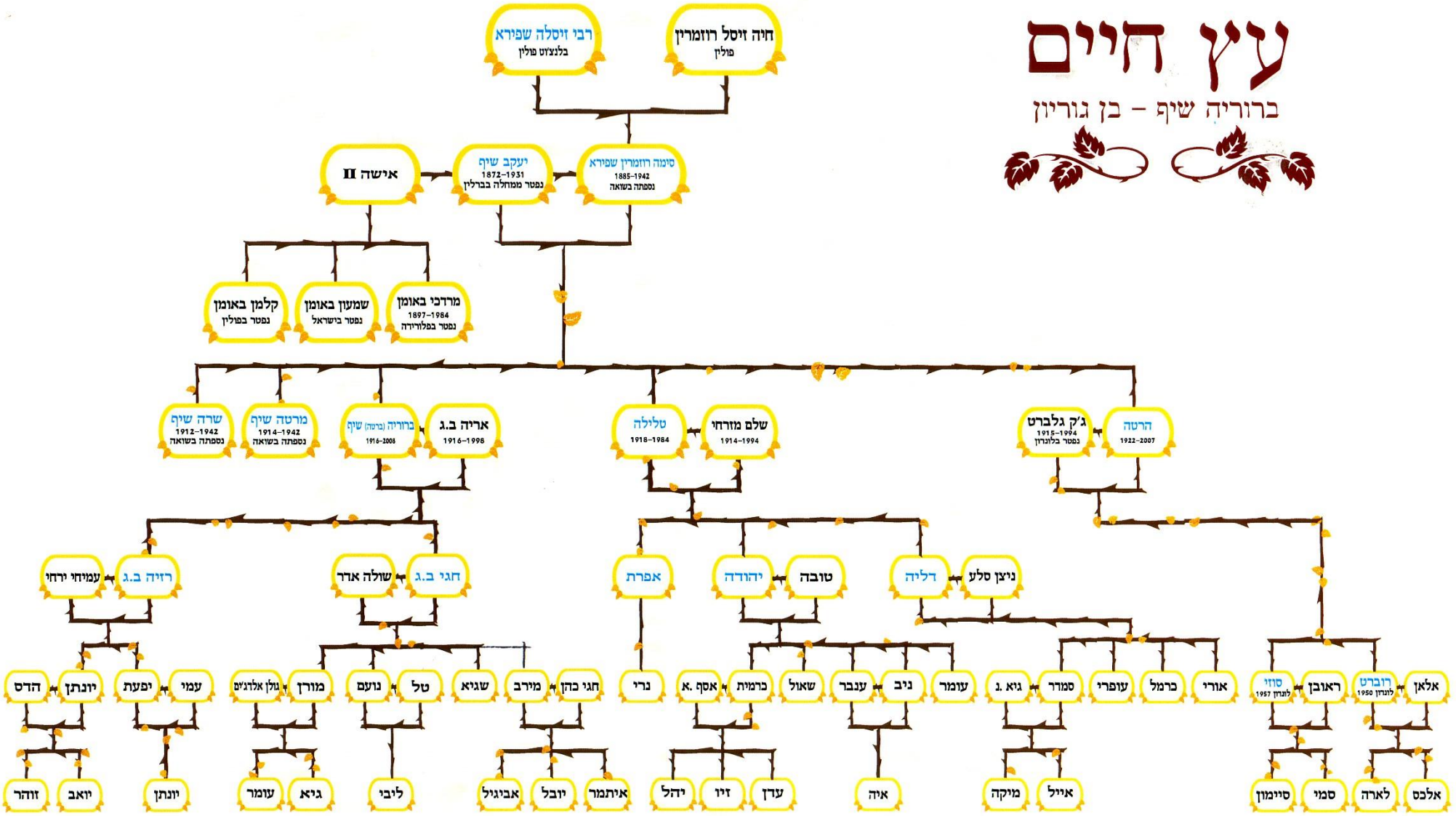

ליקט וערך: חגי בן-גוריון
בית השיטה
2008

10 שנים למספרת החברות

לא נתבקשתי אף פעם למסור דוח על עבודתי לפני ועדה או גורם כלשהו, לכן אעשה זאת בפני עם ועדה.

אם לסכם 10 שנים רצופות של עבודה, הרי אי אפשר שלא להתחיל בקצת היסטוריה: זכיתי ללמוד ספרות בקורס הראשון של מועצת הפעלות במדור להתיישבות העובדת. היה זה הקורס הראשון והאחרון של מדור זה. מי שלמד אחרי כן או ביקש השתלמות, עשה זאת בחיפוש דרך עצמאית בבתי הספר הקיימים בארץ לצורך זה.

מספרת החברות של בית השיטה היתה הראשונה בעמק. בימים ההם לא היתה עדיין מקובלת תודעת "טיפוח החן", וכאשר חזרתי מלימודי וביקשתי חדר לעבוד בו ענו לי: "לו היינו יודעים שאת צריכה חדר, לא היינו שולחים אותך ללמוד". אחרי התייעצויות קיבלתי חדר זמני בבניין המזכירות, אך ללא תקציב כלשהו. את הרהיטים "גירדתי" מפינות שונות של החצר, ואחרי שיפוץ "קוסמטי הם "לבשו נעורים". הייתי אז האדם הכי מאושר במשק. כיום יכולים הרהיטים לשמש קולקציה למוזיאון לדברי ימיה הראשונים של בית השיטה. נמצא אצלי ארון בגדים, ששימש את ילדי הגן הראשונים, וכן שרידי הריהוט של "צריף המוזיקה".

כלי עבודתי היו זוג מספריים ומסרק. מכיוון שלא היתה לי עבודה מלאה במשך כל ימי החודש, ביקשתי ללמוד גם קוסמטיקה כמקצוע משלים. רכשתי אותו במדור להתיישבות העובדת של מועצת הפועלות, מדור זה המשיך וליווה אותנו ביעוץ, בהדרכה ובימי עיון לאורך כל השנים.

הקו שקבעתי בעבודה עם החברות: כל שלושה שבועות לכל חברה שרצתה בכך תספורת וצביעת שיער, אחת לשלושה חודשים טיפול בעור (פרט לעור בעייתי – כפי הצורך).

כל הקשור בתספורת קוים ברציפות עד היום הזה. מה ששייך לסיפוק חומרים – לא אזל המלאי אף פעם.

אך כל הקשור בטיפול בעור לא עמדתי תמיד בהתחייבות, שלא באשמתי: לא פעם מסיבות שונות, לא הופיעו החברות בתור שקבעתי להן, מבלי להודיע על כך, לכן התארך התור ומישהו יצא מפסיד.

העבודה עם החברות העשירה אותי וגרמה לי סיפוק רב, משום שאפשר היה להסתכל לא רק על חיצוניותו של האדם אלא אל תוך פנימיותו.

קוסמטיקה: בתי חרושת רבים וקוסמטיקאיות ממולחות מנצלים את רגישותה של האשה לנושא ואף את תמימותה ומציעים מוצרים שיכולים כביכול, לחולל ניסים ונפלאות, אך אין בכך אמת וממש.

נכון שהטיפול הקוסמטי גורם להרגשה נעימה ומרעננת שמותירה תחושה של התחדשות, אבל אין בכוחו להסיר קמטים או למנעם. אמנם אישה מטופלת נראית "שמורה" יותר, אך אין שום קשר בין מראהו של אדם וטיב עורו. ייתכן שאדם נראה לנו מושך ומרשים – וטיב עורו פגום. ולהיפך: עורו של אדם כשל תינוק, אך הוא דוחה. לקוסמטיקה פנים רבות, ודרכים רבות מובילות אליה. אצטט דברי אמן והוגה דעות נאור מה גם שהוא צרפתי.

> ז'אן קוקטו כתב: "אילו נתאפשר לי הדבר, הייתי פותח מכון ליופי בשביל הנשמות; לא כדי שנשמתי תהיה יפה, אלא כדי שהלקוח יתפח את קו היופי הפנימי שלו, כמדור לטיפוח האופי, משום שקיים קשר הדוק בין הקו הפנימי ובין הקו החיצוני".